
Over de sublieme ervaring van veel rood, weinig blauw en nog minder geel

Werkstuk Meesterwerken: Dr L. Boersma en Dr H. Bavelaar

VAN:	PIETER C. VIS, STUDENTNR 3067785
DATUM:	22-1-07
AANTAL WOORDEN:	809

Barnett Newman, *Who's Afraid of Red, Yellow and Blue III*, 1966–67.
Olieverf op doek. 244 x 544 cm
Stedelijk Museum, Amsterdam
Archer afb.nr.44, p.50

De bezoeker, die in 2004 argeloos de grote zaal van het Stedelijk Museum te Amsterdam betrad, werd vrijwel zeker verrast door het felrode schilderij *Who's Afraid of Red, Yellow and Blue III* van Barnett Newman (1905-1970). Nagenoeg niemand ontkwam aan de zuigkracht van deze kleurenschittering ondanks de aanwezigheid van andere grote werken in dezelfde zaal¹. Het agressieve, vurige rood van dit reusachtige doek is oogverblindend en maakt de smalle verticale vlakken aan de zijkanten bijna onzichtbaar. Het kost moeite om de kleuren van die strepen te ontwaren, maar na enige inspanning is te zien dat deze aan de linkerkant blauw en aan de rechterkant geel zijn; de associatie met de primaire kleuren van Mondriaan is snel te maken en niet ongegrond zoals later zal blijken. Toch is het raadzaam om dit grote kunstwerk – de kleurenschok ten spijt – van zeer nabij te zien, wat overigens ook de bedoeling van de kunstenaar was. Vlak bij het reusachtige doek wordt men ondergedompeld in de rode gloed en zijn het blauw en geel nauwelijks meer zichtbaar. Object en subject worden een geheel; de beschouwer verricht hiermee een esthetische daad samen met die van de kunstenaar.

In een roemrucht artikel 'The Sublime is now'² zette de abstract-expressionistische kunstenaar Newman zich af tegen de Europese moderne kunst, die hij een gebrek aan sublimiteit verweet. Europa heeft volgens hem een dusdanige traditie in het bereiken van het aloude schoonheidsideaal dat Europese

¹ Nu is het Stedelijk tot 2008 gesloten en nog niet bekend hoe dit werk van het Abstract Expressionisme tentoongesteld wordt.

² Barnett Newman 'Tiger's Eye: New York', december 1948, Newman, B. and O'Neill, J. P., *Barnett Newman: selected writings and interviews*, New York 1990^{1st} p. 170

kunstenaars niet in staat zijn om nieuwe sublimiteit te creëren. Amerika kent de ballast van dit schoonheidsprincipe niet en kan vanuit het eigen authentieke gevoel beelden produceren.

Newmans retoriek is overtuigend alleen al door in dit korte essay het woord subliem zeventien keer te herhalen zonder overigens duidelijk te maken wat hij hieronder verstaat. Tussen de regels door kan de lezer afleiden dat het gaat om een geëxalteerd gevoel, het ervaren van een diepe emotie.

De artistieke missie was hiermee geformuleerd en Newman meende deze te volbrengen door onder meer schilderijen met grote kleurvlakken te maken, een richting die in de kunst bekend staat onder de naam Colour Field Painting.

Barnett Newman begon in 1966 te werken aan *Who's Afraid of Red, Yellow and Blue* en maakte een serie van vier schilderijen met min of meer dezelfde compositorische uitgangspunten. In 1969³ heeft Newman zijn overwegingen kort toegelicht. Hij was – naar zeggen – onvoorbereid begonnen met het schilderen van een groot rood vlak en kon naar zijn gevoel alleen nog maar blauw en geel toevoegen. De kunstenaar realiseerde zich dat hij hiermee in de voetsporen trad van Neoplastici (zoals Mondriaan), maar wilde juist expressiviteit en gevoel in plaats van leerkundige dogma's benadrukken. "Why should anybody be afraid of red, yellow and blue?" vroeg Newman zich af in voornoemd interview. Hij haakte hiermee handig in op de publiciteitsrijke première van de verfilming van Edward Albee's toneelstuk *'Who's Afraid Of Virginia Woolf?'* in 1966, waarin het ook in de werkelijkheid regelmatig ruziënde filmechtpaar Richard Burton en Liz Taylor schitterde. Maar Newmans ironische ondertoon verhulde nauwelijks diens verzet tegen Mondriaan die hij onder meer een slechte theologie verweet en van wie hij het primaat van de primaire kleuren daadwerkelijk wilde ontnemen.

Uit de ogenschijnlijk compositorische eenvoud van *Who's afraid of... III* mag geenszins afgeleid worden dat de vervaardiging simpel was; Barnett Newman heeft een verfijnde schildertechniek toegepast. De felrode kleur bereikte de kunstenaar door de verf direct uit tubes in dunne lagen aan te brengen; de eerste met verfröller en de volgende met verfkwest. Hij wilde een oppervlak maken zoals die "van een goed afgewerkte koelkast"⁴.

In hoeverre de vernieling in 1986 en de daarop volgende omstreden restauratie daadwerkelijk afbreuk hebben gedaan aan deze subtiele rode gloed is moeilijk te achterhalen omdat vergelijking met de oorspronkelijke versie niet meer mogelijk is.

Newman bleef trouw aan zijn ontdekking van de *stripes* of *zips*, zoals Newman ze later noemde, de smalle verticale strepen die het schilderij in segmenten verdelen en die voor hem ook een metafysische betekenis hadden.

Interessant is de getuigenverklaring van de kunstredacteur Thomas Hess, die Newmans studio in New York bezocht. De kunstenaar verklaarde bij het pas geschilderde *Who's afraid of... III* : "I had this red

³ Barnett Newman 'From Art Now: New York', maart 1969, Newman, B. and O'Neill, J. P., *Barnett Newman : selected writings and interviews*, New York 1990 1st p. 192

⁴ Newman, B., Temkin, A. and Shiff, R., *Barnett Newman*, [Philadelphia, Pa.] London 2002 p. 302

and I saw a way to stretch it; I wanted to see if I could pull it out to 18 feet.” . . .⁵ *This red* heeft betrekking op het eerste werk in de serie dat beduidend kleiner is.

Newmans principiële uitgangspunten blijken dus ook de resultante te zijn van een nieuwsgierige zoektocht. Dat laatste en de wil om absolute en sublieme kunst te maken is een kenmerk van vele grote kunstenaars, maar – om met de woorden van John Perreault⁶ te spreken – is Barnett Newmans werk misschien te veel, te ambitieus, te groot, te riskant, te onredelijk om het door een groot publiek als een waar meesterwerk te onderkennen en helaas voor sommigen kennelijk aanleiding om bij herhaling agressieve vernielingen aan te brengen.

⁵ Sarah K. Rich 'Bridging the Generation Gaps in Barnett Newman's Who's Afraid of Red, Yellow and Blue?' *American Art* Volume 19, Number 3 2005 p. 24.

⁶ John Perreault 'The Barney Newman Story' *NY Arts*, May 2002